

Uhorské obchodné právo do r. 1918

Predmet úpravy

- vymedzenie podnikateľských subjektov a ich právneho postavenia (práva a povinnosti)
- obchodnoprávne vzťahy medzi podnikateľmi
- obchodné záväzkové vzťahy

Feudálne uhorské obchodné právo

- obchodné právo **ako samostatné právne odvetvie neexistovalo**
 - obchodnoprávna úprava bola zaradená do mestského, resp. cechového alebo gildového práva (prípadne aj vinohradnícke alebo banské právo)
- **prevládajúca forma obchodovania** – predaj na miestnom trhu alebo v okolí mesta
 - spory riešené pred mestskými orgánmi, prípadne kupeckým sudcom alebo cechovým majstrom na základe mestského práva
- **dial'kový obchod** – úprava sa vymykala lokálnym osobitostiam mestského práva, aplikovalo sa právo používané pred súdom, ktorý rozhodoval o spore
 - nepísaný charakter obchodného (kupeckého) práva, **vznik zásad poctivého obchodného styku platných v celej Európe (lex mercatoria)**

Pramene feudálneho uhorského obchodného práva

- zákony prvých arpádovských kráľov
- druhý dekrét kráľa Žigmunda Luxemburského
- prvý dekrét Vladislava II. Jegelovského
- mestské právo a cechové štatúty

Unifikácia a kodifikácia obchodného práva v Uhorsku

- **18. stor.** – nárast remeselnej činnosti, rozvoj hospodárstva a obchodnej činnosti
 - **zák. čl. LIII/1723** – zavedenie plošnej povinnosti kupcov a obchodníkov v Uhorsku viesť obchodné knihy so záznamami o pohľadávkach a dlhoch – **prvok unifikácie obchodného práva**
 - **1730** – zozbieranie cechových štatútov s cieľom **oslobodiť podnikanie od cechových obmedzení** vzťahujúcich sa na množstvo výroby a obchodu
 - **Mária Terézia** – menovanie štátnych cechových komisárov ako príprava štátnej kontroly nad remeslami a cechmi /nakoniec neúspešné)
 - **Jozef II.** – znižovanie zápisných poplatkov pri vstupe do cechu – snaha sprístupniť cechy čo najväčšiemu počtu ľudí
 - **1795** – **zriadenie osobitnej komisie Deputatio in iudicis**
 - vypracovanie návrhov obchodnoprávnej úpravy **s cieľom kodifikácie a unifikácie obchodného práva**
 - zmenkovo-obchodný kódex
 - obchodný súdny poriadok
 - uvádzací zákon k nim
 - zákon o plavebných nehodách
 - **obchodník** = každý, kto splnil podmienku min. imania, bol mravný a mal skúsenosti s obchodovaním; aj ženy; vylúčenie duchovných a vojakov
 - **3 druhy obchodných spoločností: otvorené spoločnosti** (cca. dnešná verejná obchodná spoločnosť; podnikanie pod vlastným menom

s neobmedzeným a solidárnym ručením), **tiché spoločnosti** (cca. dnešná komanditná spoločnosť; 1 a viac verejne známych spoločníkov ručia celým majetkom a ostatní známi len súdu ručia do výšky vkladu), **vyššie spoločnosti** (cca. dnešná spol. s.r.o.; 1 alebo viac osôb sa zúčastňujú na spoločnosti vo výške svojho vkladu)

- **projekt z r. 1795 bol nakoniec neúspešný**
- **19. stor.** – obnova snáh o kodifikáciu obchodného práva
 - **zák. čl. VIII/1827** – nariadil preskúmanie návrhov z r. 1795; osobitná komisia predložila v r. 1829 svoje závery, no do r. 1836 sa prijal len zák. čl. XVIII/1836 o trhových súdoch
 - **kodifikačné snahy vyvrcholili až na zasadaní Uhorského snemu v r. 1840**
 - prijatie obchodných zákonných článkov, vypracovaných viedenským právnikom Ignácom Wildnerom – modernejšia úprava, odlišná od návrhu z r. 1795
- **Wildnerove zákony z r. 1840**
 - súbor zákonných článkov, regulujúcich právne vzťahy, súvisiace s prevádzkovaním obchodnej činnosti – založenie predpokladov pre ďalšie formovanie odvetví obchodného, zmenkového, pracovného, konkurzného práva a pod.
 - **zák. čl. XV/1840 o zmenkách**
 - **zák. čl. XVI/1840 o obchodníkoch**
 - **obchodník** = osoba, ktorá svoju obchodnú firmu náležite zaregistrovala na súde a viedla obchodné knihy
 - musel spĺňať kritéria veku (min. 20 rokov), povolania (zákaz podnikat' duchovným a vojakom), spôsobilosti na právne úkony, bezúhonnosti a pod.
 - **obchodná kniha** = záznamy o obchodoch, majetku obchodníka, jeho dlhoch a pohľadávkach; majú dôkaznú hodnotu v prípade sporu (ak je obchodník žalobca tak po dobu 1 a pol roka od vyhotovenia; ak je obchodník žalovaný tak natrvalo)
 - každoročná povinnosť obchodníka vyhotovovať súvahu (účtovná uzávierka)
 - úprava pracovnoprávných vzťahov medzi obchodníkom a pomocným personálom
 - zánik podnikania
 - smrťou obchodníka
 - vstupom obchodníka do cirkevného rádu
 - hospodárskym úpadkom
 - odsúdením obchodníka za podvod
 - **zák. čl. XVII/1840 o právnych pomeroch továrni**
 - **továreň** = ustanovizeň slúžiaca na organizáciu výrobného procesu, zameraného na výrobu jedného druhu tovaru pod jedným hlavným vedením
 - továreň mohli založiť obchodníci alebo aj cirkevné osoby alebo vojaci (tí však len cez vymenovaného zástupcu)
 - riešenie nárokov manželky majiteľa továrne pre prípad hospodárskeho úpadku – poistenie manželky pre prípad úpadku továrnik
 - pracovnoprávne pomery medzi továrnikom a jeho zamestnancami

- riešenie otázok predaja výrobkov – priamo v továrni alebo v osobitnej predajni
 - **zák. čl. XVIII/1840 o právnych pomeroch obchodných spoločností**
 - **zák. čl. XIX/1840 o obchodných komorách a senzáloch (t.j. sprostredkovateľoch)**
 - **zák. čl. XX/1840 o nákladných dopravcoch**
 - **zák. čl. XXI/1840 o zaknihovaných prvotných pohľadávkach**
 - **zák. čl. XXII/1840 o konkurze**
- **obchodné právo a revolúcia 1848/1849 a vývoj do r. 1918**
 - odstránenie viazanosti voľného pohybu tovaru, zrušenie stavovského charakteru záväzkového a obchodného práva (nadviazanie na úsilie začaté Wildnerovými zákonmi)
 - prerušenie tohto procesu počas Bachovho absolutizmu
 - **Judexkuriálna konferencia z r. 1861** – obnovenie obchodného práva v podobe Wildnerových zákonov z r. 1840 – boli už zastarané a nevhodné pre nové spoločensko-ekonomické pomery
 - snaha konštituovať osobitné odvetvie obchodného práva s jeho základnou normou vyvrcholila v r. 1875 prijatím **Obchodného zákonníka – zák. čl. XXXVII/1875**
 - zostavovaný od r. 1872 budapeštianskym profesorom Apáthym na základe nemeckého vzoru – nemecký obchodný zákonník z r. 1861, ktorý bol v mnohých smeroch uhorskou úpravou prekonaný (nové inštitúty ako napr. poisťovacia a nakladateľská zmluva, družstvá a pod.)
 - rozdelený na dve časti – **všeobecná časť**, upravujúca pojmy ako obchodník, obchodný register, obchodné knihy, prokúra a obchodné spoločnosti, a **osobitná časť**, upravujúca obchodné záväzkové vzťahy s jednotlivými zmluvnými typmi
 - základná úprava obchodného práva platná na Slovensku s príslušnými novelami až do r. 1950
- **Obchodný zákonník – zák. čl. XXXVII/1875**
 - **úprava vzťahu predpisov Obchodného zákonníka (OBZ), obyčajového práva a predpisov všeobecného súkromného práva (občianskeho práva)**
 - ak niektorá vec nebola upravená v OBZ, **podporne (subsidiárne)** sa mali použiť **obyčajové normy**, a ak ani tých nebolo, mali sa použiť **normy všeobecného súkromného práva**
 - **obchodníci** (resp. podnikateľské subjekty)
 - živnostníci, t.j. osoby, ktoré boli registrované a podnikali podľa predpisov o živnostenskom podnikaní
 - obchodné spoločnosti upravené v OBZ
 - **súdy viedli register obchodných spoločností**, ktorý bol verejne prístupný každému na nahliadnutie
 - **povinnosť viesť obchodné knihy**
 - **obchodné knihy** = záznamy o uskutočňovaných obchodoch a stave majetku obchodnej spoločnosti (hnuteľný a nehnuteľný majetok, stav hotovosti, dlhy a pohľadávky,...)
 - platila povinnosť vyhotoviť každoročnú súvahu (t.j. účtovnú uzávierku)
 - **prokúra**
 - osobitná forma právneho zastúpenia (individuálneho alebo kolektívneho), v rámci ktorého prokurista konal v mene majiteľa

obchodnej spoločnosti vo všetkých veciach súvisiacich s bežným chodom obchodnej spoločnosti (aj vo veciach prijímania a prepúšťania zamestnancov; na predaj alebo zaťaženie majetku obchodnej spoločnosti bolo potrebné osobitné splnomocnenie)

- úkony prokuristu zaväzovali priamo majiteľa obchodnej spoločnosti
- majiteľ mohol prokuristu odvolať podľa voľnej úvahy
- ak prokurista konal v excese (t.j. nad rámec splnomocnenia majiteľom), sám zodpovedal za uskutočnené úkony (nie majiteľ)

○ **obchodné spoločnosti**

▪ **verejná obchodná spoločnosť (VOS)**

- 2 alebo viac subjektov podniká spoločne
- neobmedzené a solidárne ručenie spoločníkov celým ich majetkom
- **neformálnosť vzniku VOS** – nevyžadovala sa písomná forma právneho úkonu alebo zakladacej listiny, postačovala registrácia založenej VOS na registrovom súde
- **vzájomné pomery spoločníkov** upravené spoločenskou zmluvou; ak jej nebolo ustanoveniami OBZ
- VOS viedol buď dohodou určený 1 spoločník alebo viacerí spoločníci súčasne; ak dohody nebolo, viedli VOS spoločne a solidárne všetci spoločníci
 - konajúci spoločník smel predat' alebo zaťažiť majetok VOS
- **deľba zisku** podľa stavu majetku na základe súvahy podľa obchodných podielov spoločníkov

▪ **komanditná spoločnosť (KS)**

- forma obchodnej spoločnosti, pri ktorej vonkajší členovia spoločnosti ručia za dlhy spoločnosti v obmedzenej miere podľa výšky ich vkladu (tzv. komanditisti) a vnútorní členovia spoločnosti ručia neobmedzene a solidárne (tzv. komplementári)
- **neformálnosť vzniku KS** – nevyžaduje sa písomná forma právneho úkonu alebo zakladacej listiny; postačovala registrácia na registrovom súde
- **pomery medzi spoločníkmi** určené smerodajne spoločenskou zmluvou, inak platili ustanovenia OBZ o VOS s odchýlkami pre KS
- **v mene KS konali komplementári**
 - ak konal komanditista bez poverenia komplementárov, zodpovedal za prípadné dlhy rovnako ako komplementári

▪ **akciová (účastinná) spoločnosť (AS)**

- forma obchodnej spoločnosti, ktorá bola zakladaná s presne určeným základným imaním, deleným na akciové podiely (účastiny) s rovnakou nominálnou hodnotou, upisovanými medzi jednotlivých spoločníkov
- majitelia akciových podielov – spoločníci, ručili za dlhy AS do výšky hodnoty svojich akciových podielov
- **podmienky vzniku AS**

- založenie AS zložením základného imania formou upísania akciových podielov medzi jednotlivých spoločníkov a vytvorením stanov AS
 - zápis AS do registra na registrovom súde (moment vzniku AS)
- **deľba zisku** medzi spoločníkov AS podľa výšky ich podielov, určených na základe hodnoty nimi upísaných akcií
- akciové podiely boli vystavované na meno alebo na doručiteľa, vždy však na určitú sumu
- **orgány AS**
 - valné zhromaždenie – rozhodovanie o obchodných záležitostiach spoločníkami AS (taxatívne vymedzené právomoci)
 - správa (resp. riaditeľstvo) – konanie v mene AS v bežných záležitostiach
 - dozorný výbor – kontrola činnosti orgánov AS a hospodárenia AS
- **družstvo**
 - forma obchodnej spoločnosti, pozostávajúca z neurčitého počtu členov, vytvorená za účelom spoločného riadenia obchodu alebo iným hospodárskym cieľom
 - **vznik družstva**
 - vytvorenie stanov družstva (moment založenia družstva) a zápis do registra na registrovom súde (moment vzniku družstva)
 - **rozlišovanie družstiev**
 - družstvá s neobmedzeným ručením – solidárne ručenie členov celým majetkom nad rámec možností družstevného majetku ak ten nestačí na pokrytie dlhov
 - družstvá s obmedzeným ručením – členovia ručia len do výšky ich obchodného podielu
 - **orgány družstva** – valné zhromaždenie, správa (resp. riaditeľstvo) a dozorný výbor
 - spravovali sa rovnakými ustanoveniami OBZ ako rovnaké orgány AS